

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Попович Д.В., Браточенко О.О., Врубель І.Й.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Досліджується стан ринку автотранспортного страхування, його проблеми, тенденції та перспективи. У рамках аналізу розглядається динаміка зміни таких показників страхової діяльності, як кількість страхових компаній, величина валових та чистих страхових премій і виплат. Для аналізу використовуються дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. За результатами дослідження простежується відповідна динаміка та надається характеристика вказаних вище показників за період від 1 півріччя 2016 до аналогічного періоду у 2018 р. Виділяються проблеми, які властиві українському ринку автотранспортного страхування, вказуються перспективи розвитку та пропонуються способи його вдосконалення.

Ключові слова: автотранспортне страхування, страхові компанії, Каско, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників, «Зелена картка».

Постановка проблеми. Страхові компанії відіграють вагомий роль в економіці України, оскільки за допомогою них держава зменшує витрати на ліквідацію наслідків від стихійних лих та техногенних аварій. До того ж, дані компанії стають платформою інвестиційних вкладень, які збагачують фінансові ресурси в межах країни. Тобто, належний рівень функціонування страхового ринку прямо пропорційно впливає на стан економіки держави і дослідити даний ринок є актуальним та вартим уваги.

Разом з цим, звужуючи напрям дослідження, варто зазначити, що з кожним роком збільшується кількість автомобілів в Україні та, відповідно, автомобільних дорожньо-транспортних пригод. Так, за даними Міністерства інфраструктури України (станом на травень 2015 року) автомобільна транспортна система нашої країни вже налічувала більше 9,2 млн. транспортних засобів, у тому числі: 6,9 млн. легкових автомобілів, близько 250 тис. автобусів, близько 1,3 млн. вантажних автомобілів, понад 840 тис. од. мототранспорту [1]. Також, станом на липень 2018 року з початку року відбулось 81006 дорожньо-транспортних пригод [2]. У зв'язку з цим зростає потреба у дослідженні ринку страхування автотранспортних засобів на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ринку автотранспортного страхування здійснювали такі науковці, як Т. Яворська, О. Марценюк-Розарьєнова, Ю. Марчук, Н. Приказюк, Т. Моташко, Г. Кравчук, Д. Курчак, Т. Савченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Потребують подальших досліджень проблеми та перспективи розвитку ринку автотранспортного страхування з врахуванням сучасних реалій функціонування вітчизняної економіки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є аналіз стану ринку автотранспортного страхування, дослідження його тенденцій, виділення проблем, які стримують його розвиток та визначення подальших перспектив.

Виклад основного матеріалу. Автотранспортне страхування можна вважати комп-

лексом страхових послуг, що надаються користувачам автотранспортних засобів, а також третім особам (вигодонабувачам), які є безпосередніми учасниками дорожнього руху. Метою цих послуг є забезпечення захисту майнових прав та особистих інтересів учасників дорожнього руху. Об'єктом автотранспортного страхування виступає майновий інтерес фізичної чи юридичної особи, пов'язаний з експлуатацією автотранспортних засобів на випадок втрати вартості майна, а також життя, здоров'я, працездатності страховальника або застрахованих осіб у разі настання страхового випадку [3].

Оскільки в межах даного дослідження проведено оцінку ринку послуг автотранспортного страхування, варто зазначити, що в Україні він представлений такими послугами, як Каско, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників на території України (ОСЦПВ), «Зелена картка». Отже, необхідно дати коротку характеристику кожній з них для подальшого аналізу ринку послуг автотранспортного страхування.

Каско – це добровільне страхування автомобілів або іншого виду транспорту від таких ризиків, як викрадення, дорожньо-транспортна пригода, стихійне лихо, пожежа, вибух тощо.

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників на території України – це страхування, при якому, у випадку дорожньо-транспортної пригоди, потерпілим виплачується компенсація за відповідним страховим полісом.

«Зелена картка» – це сертифікат, за яким у випадку дорожньо-транспортної пригоди, якщо її винуватець є застрахованим за цим полісом, третім особам виплачується страховою компанією компенсація.

Проаналізуємо стан ринку автотранспортного страхування за величиною валових та чистих премій і виплат.

Аналізуючи сучасний стан ринку страхових послуг в Україні, варто звернутись до інформації про стан і розвиток страхового ринку України, викладеної на широкому загалі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Згідно даних

за перший квартал 2018 року, ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2018 становила 291, у тому числі страхові компанії (СК) «life» – 31 компанія, СК «non-life» – 260 компаній, (станом на 30.06.2017 – 300 компаній, у тому числі СК «life» – 36 компаній, СК «non-life» – 264 компанії). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так станом на 30.06.2018 порівняно з аналогічною датою 2017 року, кількість компаній зменшилася на 9 СК [4].

Варто зазначити, що у порівнянні з I півріччям 2017 року на 2 202,5 млн грн (10,4%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 3 237,3 млн грн (24,0%). Збільшення валових страхових премій відбулося майже за всіма видами страхування, зокрема – автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 937,2 млн грн (18,6%)) [4].

Нижче представлена динаміка валових страхових премій, починаючи з першого півріччя 2016 і закінчуючи аналогічним періодом у 2018 році (табл. 1). З огляду на те, що у даній вибірці величини змінювались плавно у напрямку збільшення, було прийнято рішення порівнювати абсолютно та відносно перший та останній досліджувані періоди.

Якщо розглядати динаміку обсягу валових премій у розрізі трьох досліджуваних видів автотранспортного страхування, можна відзначити, що кожного року відбувалось їх збільшення. Станом на перше півріччя 2018 року їх обсяг зріс на 1 536,4 млн грн, тобто на 34,6%. Найбільшу питому вагу у кожному періоді займало автострахування Каско. Відповідно, обсяг валових премій збільшився на 923,8 млн грн, або на 43,9%. ОСЦПВ та «Зелена картка» харак-

теризувались збільшенням валових страхових премій на 461,6 та 151 млн грн, та, відповідно, на 26,7 та 25,1% у першій половині 2018 році порівняно з аналогічним періодом у 2016 р.

Приріст чистих страхових премій у I півріччі 2018 року (+24,0%) відбувся за більшістю видів страхування, зокрема за рахунок суттєвого збільшення надходжень платежів з автострахування (+22,1%). Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I півріччя 2018 року становила 71,5%, що на 7,8 в. п. більше в порівнянні з I півріччям 2017 року [4].

У структурі страхових премій за мінусом частки страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам, за видами страхування станом на 30.06.2018 р. найбільша питома вага належить таким видам страхування, як: автострахування (Каско, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 5 647,6 млн грн (або 33,7%) (станом на 30.06.2017 р. даний показник становив 4 626 млн грн (або 34,2%)). Відповідно, можна, як і у попередньому випадку, стверджувати про тенденцію до збільшення цієї величини. Наприклад, порівняно з першим півріччям 2016 року, у такому ж періоді 2018 року обсяг чистих страхових премій збільшився у 1,33 рази [4; 5].

Якщо аналізувати валові страхові виплати, то зростання обсягів валових страхових виплат у I півріччі 2018 року мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Найбільше збільшення валових страхових виплат відбулося з такого виду, як автострахування (збільшення валових страхових виплат на 543,3 млн грн (22,8%)) [4].

Беручи до уваги кожен вид страхування автотранспорту, відзначимо, що, як і зі страховими преміями, у даному випадку помітна схожа тенденція до зростання величин (табл. 2). Зокрема, за Каско обсяг валових страхових виплат збільшився на 613,9 млн грн, тобто на

Таблиця 1

**Динаміка обсягу валових премій за 1 півріччя 2016-2018 рр.
за видами автотранспортного страхування**

	1 пів. 2016, млн грн	1 пів. 2017, млн грн	1 пів. 2018, млн грн	Абсолютне відхилення між 2018 та 2016 рр. млн грн	Відношення 2018 р. до 2016 р., %
Каско	2 103,8	2 593,7	3 027,6	923,8	143,9
ОСЦПВ	1 731,2	1 836,9	2 192,8	461,6	126,7
«Зелена картка»	602,4	606,1	753,4	151,0	125,1
Разом	4 437,4	5 036,7	5 973,8	1 536,4	134,6

Джерело: розроблено авторами за даними [4; 5]

Таблиця 2

**Динаміка обсягу валових страхових виплат за 1 півріччя 2016-2018 рр.
за видами автотранспортного страхування**

	1 пів. 2016, млн грн	1 пів. 2017, млн грн	1 пів. 2018, млн грн	Абсолютне відхилення між 2018 та 2016 рр. млн грн	Відношення 2018 р. до 2016 р., %
Каско	941,0	1 230,0	1 554,9	613,9	165,2
ОСЦПВ	651,4	916,9	1 087,6	436,2	167,0
«Зелена картка»	201,4	233,7	281,4	80,0	139,7
Разом	1793,8	2380,6	2923,9	1 130,1	163,0

Джерело: розроблено авторами за даними [4; 5]

65,2%, ОСЦПВ – на 436,2 млн грн або на 67%, а за «Зеленою картою» на 80, 0 млн грн або на 39,7%. Загальна сума даних виплат зросла на 1 130,1 млн грн або на 63%.

Окрім цього, рівень страхових виплат за договорами страхування наземного транспорту (Каско), укладеними зі страховальниками – фізичними особами, станом на 30.06.2018 р. становив 52,3%, за договорами страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) – 47,0% [4].

Обсяг валових страхових виплат при страхуванні наземного транспорту (Каско) за I півріччя 2018 року становив 1 554,9 млн грн, що на 26,4% більше, ніж за аналогічний період 2017 року; обсяг валових страхових виплат при страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) становив 1 087,6 млн грн, що на 18,6% більше, ніж за аналогічний період 2017 року [4; 5].

Аналізуючи чисті страхові платежі, тобто платежі без коштів внутрішнього перестрахування, можна прослідкувати тенденцію до їх збільшення. Загалом, у першому півріччі 2018 року абсолютне відхилення становило 1324,4 млн грн, а відносно – 1,89% [4].

Після проаналізованих вище даних можна виділити ряд проблем, які стримують розвиток ринку автотранспортного страхування.

По-перше, тенденція до збільшення валових страхових премій свідчить про зростання кількості застрахованих автомобілів та збільшення вартості послуг досліджуваного виду страхування. Варто зазначити, що щорічно зростає кількість придбаних живих авто, оскільки це дешевше, ніж купувати новий автомобіль. Старі транспортні засоби частіше страхуються за мінімальним страховим полісом, оскільки при збитках, нанесених застрахованому автомобілю, страховик повинен буде оплатити заміну старих деталей новими, незважаючи на рівень зносу попередніх.

По-друге, тенденція щодо збільшення чистих страхових премій свідчить про збільшення рівня внутрішнього перестрахування, що означає створення додаткових гарантій для уникнення проблем з фінансовою стійкістю, проте при цьому ж відбувається зосередження ризиків на території однієї країни [6].

По-третє, збільшення валових страхових виплат пов'язане зі збільшенням кількості ДТП, як вже було сказано в постановці проблеми, їх налічувалось станом на липень 2018 року близько 81 тис. [2], внаслідок чого з'являється велика кількість потерпілих та жертв аварій, також це випадки викрадення авто, збитки через погіршення погодних умов, а саме частих злив, які мали місце у 2018 році, внаслідок чого велика кількість водіїв застрахованих автомобілів звертались до страхових компаній через потрапляння води до двигуна.

Дане зростання страхових виплат можливе також через коливання курсу національної валюти у бік збільшення курсу іноземної валюти відносно національної валюти, що напругу вплинуло на вартість запасних частин, що за-

мінюються при ремонті авто, матеріалів та відповідно вартості робіт [7].

По-четверте, стримуючим фактором для розвитку ринку автотранспортного страхування також є недостатньо активна позиція страхових компаній щодо впровадження у свою роботу новітніх розробок та інновацій у сфері обслуговування клієнтів. Останнім часом у розвинених країнах у сфері автострахування набуло поширення та продовжує розвиватися таке явище, як телематика, що являє собою інтегровані засоби телекомунікаційної та інформаційної обробки й передачі інформації, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. За допомогою мобільних пристроїв, що встановлені в автомобілях, у режимі реального часу можуть записуватись дані про водія, щодо його місцезнаходження, пройденого шляху, часу доби, швидкості руху та порушень правил дорожнього руху. Інновацією у сфері автострахування, що базується на використанні телематики, є Usagebased insurance (UBI) – програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи їх пробіг, аналізуючи безпечність руху, умови експлуатації автомобіля, а отже, і ймовірність реалізації ризиків, пов'язаних з транспортними засобами [8, с. 40].

Характеризуючи перспективи ринку автотранспортного страхування, важливо вказати, що все більше людей вкладають кошти у власні транспортні засоби і з кожним роком, зважаючи на збільшення автомобілів в Україні та покращення економічного середовища в країні, очікується підвищення рівня довіри населення до страхових компаній загалом.

Що стосується можливих вирішень проблем ринку автотранспортного страхування, для того, щоб покращити стан даного ринку в Україні, необхідно повноцінно вводити зарубіжний досвід надання даної послуги, надавати повну та своєчасну інформацію про стан та перспективи автострахування, привертаючи увагу потенційних страховальників та покращуючи внаслідок даних заходів фінансовий стан країни загалом. До того ж, важливим є покращення системи врегулювання претензій, зменшуючи час на її опрацювання. Страхові компанії повинні повністю автоматизувати весь процес їх врегулювання. Окрім цього, необхідна допомога держави в повноцінному розвитку даного страхування за допомогою відповідних покращень в законодавстві.

Висновки і пропозиції. Ринок автотранспортного страхування в Україні визначається своєю динамічністю, про що свідчать зростання валових та, відповідно, чистих виплат і премій. Проте, даному ринку властивий ряд проблем, описаний в основному викладі дослідження, які потребують впровадження ряду змін для покращення його стану, зокрема заходи зі сторони держави, активні дії зі сторони самих страхових компаній.

Загалом, спостерігається позитивна тенденція розвитку автострахування в Україні, яка має втілитись в покращення фінансового становища України, а отже збільшення кількості зацікавлених громадян в даному виді страхування.

Список літератури:

1. Статистичні дані по галузі автомобільного транспорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://mtu.gov.ua/content/statistichni-dani-po-galuzi-avtomobilnogo-transportu.html>.
2. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2018 по 31.07.2018 [Електронний ресурс] // Національна поліція. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/DTP-07-2018.xls>.
3. Яворська Т. Страхові послуги : навч. посібник [Електронний ресурс] // Знання. – Київ, 2008. – 350 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://textbook.com.ua/strahova-sprava/1473453237>.
4. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2018 року [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/I%20piv_2018/sk_I_piv_%202018.pdf.
5. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2017 року [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://forinsurer.com/files/file00621.pdf>.
6. Марценюк-Розарьонова О.В. Розвиток ринку автострахування в Україні : проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О.В. Марценюк-Розарьонова, Ю.Ю. Марчук // Ефективна економіка, № 3. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2018/60.pdf.
7. Кравчук Г.В. Проблеми і перспективи розвитку ринку страхування автотранспортних засобів в Україні [Електронний ресурс] / Г.В. Кравчук, Д.А. Курач, Т.В. Савченко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : економіка, управління та адміністрування. – № 1(75). – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/66513/61906>.
8. Приказюк Н.В. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні / Н.В. Приказюк, Т.П. Моташко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2015. – № 3(168). – С. 37-47.

Попович Д.В., Браточенко Е.О., Врубель И.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

Исследуется состояние рынка автотранспортного страхования, его проблемы, тенденции и перспективы. В рамках анализа рассматривается динамика изменения таких показателей страховой деятельности, как количество страховых компаний, величина валовых и чистых страховых премий и выплат. Для анализа используются данные Национальной комиссии, которая осуществляет государственное регулирование в сфере рынков финансовых услуг. По результатам исследования прослеживается соответствующая динамика и предоставляется характеристика указанных выше показателей за период от 1 полугодия 2016 к аналогичному периоду в 2018 г. Выделяются проблемы, какие свойственные украинскому рынку автотранспортного страхования, указываются перспективы развития и предлагаются способы его усовершенствования.

Ключевые слова: автотранспортное страхование, страховые компании, Каско, обязательное страхование гражданско-правовой ответственности автовладельцев, «Зеленая карточка».

Popovych D.V., Bratochenko O.O., Vrubel I.Y.

Lviv Ivan Franko National University

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE MARKET DEVELOPMENT IN THE SPHERE OF MOTOR TRANSPORT INSURANCE IN UKRAINE

Summary

The state of the motor transport insurance market, its problems, trends and prospects are researched. As part of the analysis, the dynamics of changes in such insurance activity indicators as the number of insurance companies, the value of gross and net insurance premiums and payments are considered. The analysis uses the data of the National Commission that carries out state regulation in the field of financial services markets. According to the results of the study, the corresponding dynamics are traced and the characteristics of the above-mentioned indicators for the period from the first half of 2016 to the similar period in 2018 are given. The problems that are typical for the Ukrainian motor transport market are pointed, the prospects for development are indicated, and ways of its improvement are suggested.

Keywords: motor transport insurance, insurance companies, hull, CTP, Green card.